

Çin’de Kültür Devrimi... Sanat ve Kültür... Muhalefet ve Mayalanma... Ve Devrimi Komünizme Doğru İleri Taşıma

Not: Bu belgeyi e-book olarak da okuyabilirsiniz.

[mks_icon icon="fa-book" color="#a01dc1" type="fa"] [mks_icon icon="fa-download" color="#a01dc1" type="fa"] İndirmek için:
<http://yenikomunizm.com/wp-content/uploads/kulturdevrimi.epub>

Editörün Notu: Revolution gazetesi 5 Şubat 2012 tarihli 258. Sayısında “Tim Tebow ve Sıkıştırma Kuralı” (Tim Tebow and the ‘Tuck Rule) başlıklı bir yazı yayınlamıştık. Bu yazı, Devrimci Komünist Parti ABD Başkanı Bob Avakian’la kısa bir süre önce yapılan röportajın bir bölümüydü. Yakın zamanda röportajın kalan bölümlerini ve röportajın tümünü basmayı planlıyoruz. Ama bu sayımızda Bob Avakian’la yapılan başka bir röportajı ve ondan bir bölüm dikkatinize sunuyoruz. Bu röportaj 2004’ten. İlk olarak 29 Temmuz 2005’te, Los Angeles’ta yayın yapan KPFK radyosunda, Michael Slate tarafından hazırlanan “Yüzeyin Ötesinde” programında kullanıldı. Röportajı burada yeniden yayınlarken daha anlaşılır olması için üzerinde bazı düzenlemeler yaptık. Bazı yerlere parantez içerisinde açıklayıcı bölümler eklendi. Ayrıca metine ara başlıklar eklendi.

Bob Avakian’ın bu makalesi **Demarcations Journal**’da yayınlanmıştır.

Kaynak için bkz:

http://www.demarcations-journal.org/issue02/demarcations-avakian_cultural_revolution.html#text5

Çin’de Kültür Devrimi... Sanat ve Kültür... Muhalefet ve

Mayalanma... Ve Devrimi Komünizme Doğru İleri Taşıma

MS: Kültür Devrimi ile (Çin’de 1960’ların ortaları ile 1970’lerin ortaları arasında süren devrim) başlayalım. Siz, dünya genelinde komünistlere, Kültür Devrimi’nin önemini anlatmakta, onu ayırt edici bir çizgi olarak savunup bunu insanlık tarihinde sınıf savaşının en üst aşaması, ulaştığı en üst aşama, olarak görmeye önderlik ettiniz. Bu, kitapçıların raflarında -günümüzün basmakalıp bilgiçliği içinde- rastlayabileceğiniz türden bir bilgi değil. Kitapçalarda Kültür Devrimi’nin nasıl insanların kariyerlerini harap ettiğini, henüz 2 yaşlarındayken bu kişilerin nasıl dikkate değer kariyerlere sahip olduklarını anlatan 70 çeşit kitap bulabilirsiniz.

32 yaşındaki insanların bunun hakkında konuştuklarını da duyabilirsiniz. Ama bu devrim insanları etkiledi, bu devrimin insanlar üzerinde etkisi çoktu. Bir zamanlar Kültür Devrimi’nin temel destekçisi olan, ama şimdi insanlardan, Çin’in dışından gelen sanatçılardan bu hikayeleri dinleyen ve mesela *“Kandırılmıştım. Olup biten hiçbir şeyi, insanların çektiği acıları anlamamıştım”* diyen müzisyenleriniz var. Ya da, tanrı aşkına, *“Kırmızı Keman” (The Red Violin)* gibi popüler kültür formları var. Bu filmin Çin’le hiçbir ilgisi yok, sadece bir sahnesinde Kızıl Muhafızlar bu kırmızı kemani ararken kapıları kırıp insanları evlerinden çekip alırken görülür. Ve bu sanatsal özgürlük ve yaratıcılığın sembolü olarak sunuluyor. Bir de *“Hoşçakal Sevgilim” (Farewell My Concubine)* var ki, kendisi büyük mü büyük bir filmidir. Bu filmi iki, üç defa izleyen ve onda gerçek yanlışları arayan; onu, Kültür Devrimi’nin insanlık için bir ilerleme değil de aslında nasıl bir baskı, özellikle de sanatçılar ve entelektüeller üzerinde bir baskı olduğunu kabul eden çok sayıda arkadaşım, çok sayıda sanatçı ve entelektüel var.

Size bunu sormak istiyorum. Biraz entelektüel özgürlük üzerine konuşalım. Ben bunun muhalefet meselesi ile de bağı olduğunu düşünüyorum. Buna ayrıca girebiliriz. Ama ben -sizin hep

söyleyegeldiğiniz gibi- insanlar arasında, parti içinde ve komünistlerin arasında gerçekten bütünlüklü, son derece yaratıcı bir sorgulama yapılması gerektiğini düşünüyorum. Size partiyi ve diğer şeyleri sormamın nedeni de zaten bu. İnsanlar zamanla böyle şeyleri kanıksıyorlar. Bu yüzden böyle dur durak bilmeyen yaratıcı bir uygulama bence ihtiyaç. Zaten Marksizm'in kendisi de bir bilim olarak hayatın içinde bunu yapmaktadır. Siz konuşurken, bunları duymanın ne kadar ferahlatıcı ve destekleyici olduğunu düşündüm. Çünkü bu durum bizlere, bilimimizin gerçekten ne olduğunu, ne kadar büyük bir güce sahip olduğunu hatırlatıyor. O, ancak onu kavradığınız durumda yaratıcılığınızı mümkün olan en üst boyutta serbest bırakıyor. Fakat şu genel, basmakalıp ukalalık da ortada duruyor. Bunun sınıf mücadelesi ve bir bilim olarak Marksizmin-Leninizmin-Maoizm açısından kritik önemi de ortada; fakat yine de, bundan halen sanatsal ve entelektüel özgürlüğün bastırıldığı bir şey olarak bahsediliyor.

BA: Bozuk plak gibi ses çıkartır gibi görünmekten nefret ediyorum, ama bir kez daha söyleyeyim; bu, Kültür Devrimi'nin irdelemeye çalıştığı ve irdelediği komplike bir mesele ve soruydu. Bir kez daha söylüyorum; Kültür Devrimi'ni, burada bunca insanın yaptığıının aksine, Çin Devrimi'nin gelişimi içinde anlamlandırmamız gerekiyor. Bu kişiler fiili dinamikleri anlamıyorlar. İlk olarak, bu devrimlerin neden gerekli olduklarını, neden ortaya çıktıklarını ve ortaya çıktıklarında nasıl çelişkilerle karşı karşıya kaldıklarını anlamıyorlar. Bazı insanlar Çin'de insanların fakir olduklarının bilincindeler. Pearl Buck'un romanlarını okuduysanız, bizim jenerasyonumuzun, köylülerin berbat yaşam koşulları hakkındaki bilgiye nasıl sahip olduklarını, insanların neden baskıyı başlarından defetmek isteyeceklerini vb. biliyorsunuzdur. Ama çok sayıda insan, özellikle de şimdilerde bundan dahi bihaber durumda. Gerçekte Çin'in eskiden nasıl bir ülke olduğuna, neden devrime ihtiyaç duyulduğuna ve bu devrimin nasıl bir devrim olması gerektiğine ilişkin hiç fikirleri yok.

Bu sorunun bir yanı. Zira onların sadece tüm bu iç karartıcı görünüşü, daha doğrusu, emperyalist boyunduruk ve Çin'in paylaşılması gerçekliğini değil, tüm feodal geçmişlerini, köylülerin kitlesel boyutta sömürsünü ve büyük çoğunluğun umutsuzca yoksullaştırıldıkları ve sömürüldükleri yüzyılları da alt etmeleri gerekiyordu. Onlar; emperyalizmin önceki boyunduruğu ve feodalizmin sürmesinden kaynaklı, teknolojik açıdan gelişmemiş ya da teknolojik açıdan (sadece) bazı sınırlı alanlarda gelişmiş toplumlardı. Yani ülke ve içinde yaşayan insanlar, çok büyük bölümü, büyük bir geriliğe itilmişlerdi.

Dolayısıyla, hem böyle bir yerden geliyorsunuz hem de halk yığınlarının yoksulluğunu ve ezilmişliğini alt etme doğrultusunda adımlar atmaya çalışıyorsunuz. 1949'da iktidara geliyorsunuz ve beklemeksizin, bir yıl içinde, Kore'de ABD'yle savaşa tutuşuyorsunuz. Bu öyle bir savaş ki, Mac Arthur hakkında şöyle diyor: Savaşı Çin'in içine taşıyalım. Bu, onun Truman'la en büyük anlaşmazlığı. Haydi, savaşı Çin'in içine taşıyalım. Haydi, doğruca Çin'e gidelim. Sadece sınıra yaklaşmayalım, sınırı geçip Çin Devrimi'ni etkisiz hale getirelim.¹

Sonuç olarak zaferinizi kutlayacak ve pekiştirecek çok az zamanınız var. Çünkü bu güçlü emperyalist güçle kelimenin gerçek anlamında kapınızın hemen önünde muharebeye girmek durumunda kalıyorsunuz. ABD'yle onu durdurmak ve aslına bakılırsa onu yenmek için savaşıyorsunuz. Zira, ABD'nin amaçları Çin'in savaşa katılmasıyla büyük ölçüde sınırlanmış oldu.

Yani böyle bir durumdasınız. Emperyalizmin boyunduruğu altında olan bu yoksul ve geri ülkeyi almaya çalışıyorsunuz. Bu öyle bir ülke ve durum ki, Şanghay'da bir parkta o yıllarda şöyle ünlü bir uyarı asılıdır: *"Köpekler ve Çinliler Giremez!"* Bu işaret, şehirlerde en eğitimli insanlar arasında bile, nasıl bir yaşam olduğunu göstermenin en yalın yoludur. Daha önce

sizin de göndermede bulunduğunuz gibi, (devrimin zaferinden sonra) çok sayıda insan ya Çin'e geri döndü ya da çoğu, entelektüel ya da değil, kurulacak yeni toplumun heyecanını yaşadı, çünkü devrim Çin'in değişik emperyalist güçlerce paylaşıldığı ve içinde tutulduğu tüm bu durumun üstesinden gelecekti, Çin halkı ve ulusu ayağa kalkacak, bu yabancı güçler tarafından sorumsuzca yönetilmeyecek ve yönlendirilemeyecekti.

Çin'de Sosyalist Yolun Çelişki ve Zorlukları

Fakat burada bir çelişki bulunmakta; Mao'nun "Çin'i yalnızca sosyalizm kurtarabilir" sözünün içinde de var bu. Gelmek istediğim nokta, bu ifadenin aslında çelişkili olduğudur çünkü sosyalist yola girmeden Çin'in, yoksulluğun ve emperyalist boyunduruğun altından kalkamayacağını, yani sosyalizmin Çin için olası tek yol olduğunu söylemektedir. İnsanların çoğu demek bu. Bunun çelişkili olduğunu söylememin nedeni, komünist dünya görüşünü gerçekte benimsememiş insanların devrimi, hatta sosyalist yolu emperyalist boyunduruğu ve yol açtığı geriliği sonlandırmanın başka nesnel bir yolu olmadığı için destekleyeceği fikrini ve beklentisini içinde barındırmasıdır.

Bir yanda, açık ki bu pozitif bir şey. Çin için tek çıkış olduğundan sosyalist yol konusunda istekli, aralarında burjuvaların da olduğu, çok sayıda insan var. Fakat öbür yandan, onların buna ulusal ya da daha burjuva bir bakış açısıyla yaklaştıkları da açık. Onlar, Çin'in dünyadaki haklı yerini almasını -ve yabancılar tarafından ayaklar altına alınmamak- istiyorlardı. Bu kesinlikle meşru ve üzerinde anlaşmaya varılabilecek bir şey. Ama yine de bir çelişkiydi.

Ve bu olgu Çin'de yalnızca partinin dışında değil, büyük

ölçüde partinin içinde de söz konusuydu. Bu sebeplerle Çin’de çok sayıda insan Komünist Parti’ye katılmıştır. Ve katılırken, ne tam ne de ideolojik olarak komünist olmak, tümüyle komünist dünya idealini ve enternasyonalizmi rehber edinmek zorunda değiller. Yani, devrimi dünya devriminin bir parçası olarak görmek ve gerektiğinde onu dünya devrimi için feda etme fikrini benimsemek zorunda değiller. Onlar devrimi daha ziyade şu görüş açısından ele alıyorlar: Çin’in ayakları üzerinde dikilmesinin ve dünyada hak ettiği yeri almasının tek yolu bu. Bu insanların pekala çoğu uzun süre Parti’de faaliyet yürütebilirler. Zaten çoğu Uzun Yürüyüş gazisi, kahramanca fedakarlıklarda bulunmuşlar, ama hiçbir zaman tümüyle – Çin’in yabancı boyunduruğundan, feodalizmden, kırın yoksulluğu ve geriliğinden kurtulmasını kapsasa da, bunun ötesine geçen, bundan çok daha fazlası olan- **komünist bakış açısını** benimsememişler.

Bu, ta en başından Çin Komünist Partisi içinde olan çelişkilerin ve onu karakterize eden mücadelenin sorunlardan biri. Ayrıca bunun da ötesine geçen çok sayıda başka boyut var. Onlardan biri, herkesin, değim yerindeyse, *içine doğduğu koşulların doğum izlerini taşıması*... Bu, Çin devriminin bir gerçeği. Tabi bu Çin’in olduğu kadar dünyanın da bir gerçeği. Sonuç olarak, yeni toplum Çin’de eskinin içinde doğdu ve onun eşitsizlik ve benzeri izlerini üzerinde taşıdı.

Sovyet Modelinden Kopuş ve Bunun Ötesine Geçme

BA devam ediyor: Fakat başka bir boyut daha var; o da, Çin Devrimi’nin uluslararası komünist hareketin bir parçası olduğu gerçeği. Sovyetler Birliği, bu hareketin devrim ve sosyalizm modeliydi. Bu da ilginç. Zira burada da bir çelişki söz konusu: Mao ondan bir şekilde kopmuştu. Çin’de devrimi yapmanın koşulu, şehirleri ve işçi sınıfını merkez alan, şehirlerde iktidarı aldıktan sonra bunun kıra yayılmasını öngören Sovyet modelinden bir kopuştu.

Şehirlerde Sovyet modelini uygulamaya çalışırken maruz

kaldıkları, ya merkezi hükümet ya da Chiang Kai-shek² güçleri tarafından yenilgiye uğratıldıkları çok sayıda ciddi geri çekilme ve katliam sonrası Mao'nun şeklini verdiği bu yaklaşım tümüyle diğerinin aksi yöndeydi ve *kırlardan yola çıkılması* anlamına geliyordu. Çünkü Çin geri bir ülkeydi. Gerilla savaşı ancak insanların çoğunun yaşadığı kırdan başlatılabilir ve nihayetinde şehirlerin ele geçirilmesiyle ilerleme kaydedebilirdi. Yani bu Rusya'da gerçekleştirilenin tam tersiydi. Rusya'da da insanların çoğunun kırdan yaşadığı doğru, ama Rus toplumu Çin'dekinden farklıydı. Rusya'da Çin'de gerçekleştirildiği şekliyle kırdan bir gerilla savaşı başlatma olasılığı yoktu. Mao tam bu noktada Sovyet modelinden kopmak, Çin ve benzeri ülkeler için geçerli yeni bir devrim modeli şekillendirmek zorundaydı.

Fakat sonrasında, aslında iktidarı aldıklarında -tamam, işte bu noktadayız, artık iktidardayız, şimdi sosyalizmi inşa edeceğiz- Sovyetler Birliği vardı ve onlara bunu yapmakta belli bir destek ve maddi yardım öneriyordu. Başka bir modelleri de yoktu. Ayrıca Sovyetler Birliği modelinin sorunlu olduğunu da hemen farkına varamamışlardı. Oysa modelinin kendi sorunları vardı. Ayrıca Çin'in somut koşullarına da uymuyordu.

Stalin önderliğindeki Sovyetler Birliği, bilirsiniz, tarımın aleyhine ve benzeri olacak şekilde ağır sanayinin inşasına önem veriyordu. Ve bu, Çin'de Rusya'da olduğundan daha büyük bir sorundu. Kuşkusuz orada da gerçek sorunlara yol açmıştı.³ Bu yüzden belli bir aşamada, Mao bir kez daha, daha önce devrimi yapmakta olduğu gibi, Çin'de 10 yılı aşkın bir süre sosyalizmi bu yoldan inşa etmeye çalıştıktan sonra bunun, Sovyet modelinin ciddi sorunları olduğunun farkına vardı. Biliyorsunuz, onun ağır sanayiye aşırı vurgusu. Her şeyi ağır sanayinin tek yanlı gelişimine feda etmek, böylece köylüleri sosyalist yola sokmak bizim yolumuz olamaz.

Mao bu modelden koptu ya çalışıyordu. Çokça iftiraya konu olan Büyük İleri Atılım⁴ bununla alakalıydı. Artı, Mao bu modelden

kopmaya ve artık onun kanatları altından olmamaya çalıştığında bu kez Sovyetler Birliği ona cephe aldı ve Çin Partisi içindeki kendi yandaşlarını desteklemeye başladı. Amaç, devirmek olmasa da, onu Sovyet modeline yönlendirmek ve tahakküm altına alabilmekti. Bu amaçla Sovyetler, tam Çinliler ekonomide ileri atılım yapmak isterken bütün desteklerini, teknolojik yardım ve projelerini geri çekti.

Mao daha önce iktidarı alırken nasıl yaptıysa, şimdi de sosyalizmin yolunu şekillendirmeye çalışıyordu. Artık iktidardaydılar. O da sosyalizm için başka bir yol bulmaya çalışıyordu. Fakat karşısında sadece Sovyetler Birliği'ni değil, Çin Partisi'nin hatırı sayılır bir bölümünü de buldu. Bir yandan, bunların birçoğu Marx'ın da dediği gibi, *burjuva hakkının dar ufkunun* ötesine geçememiş, bundan kopamamışlardı. İktidara geldikten sonra Deng Xiaoping'in açıkça yaptığı gibi, -bu durum kapitalizm sayesinde olsa da- halen Çin'i nasıl güçlü bir ülke yapacaklarını düşünüyorlardı. Komünizme geçişi dünya çapında süren mücadelenin bir parçası olarak düşünmüyorlardı. Bu bir olgu. Çok sayıda insanın sosyalizmin inşasını, bunu ne derece yaptıklarından bağımsız olarak, sizin de yaptığınız gibi Sovyet modeli ve Sovyetler Birliği'nin kullandığı yöntemlerle (üzerinde bir şekilde konuştuğumuz gibi) yapmaya çalışması da başka bir olgu. Mao bunun dışına çıkmanın, sosyalizmin inşa sürecine kitlelerin bilinçli katılımını arttırmanın yollarını bulmaya çalışıyor. Mao Stalin'i eleştiriyor, örneğin, 60'ların başında, Stalin'in sosyalizm ile ilgili bazı yazılarını yorumlarken bunu yapıyordu. Stalin'in teknikle ilgili çok fazla, kitlelerle ilgili ise yeterince konuşmadığını söylüyordu. Aynı şekilde kitleler hakkında değil de kadro ve yöneticiler hakkında çok fazla konuştuğunu, bilinç unsuru hakkında ise yeterince konuşmadığını belirtiyordu.

Mao, kitlelerin sürece daha bilinçli katılımını sağlayacak farklı bir sosyalizm modeli için mücadele etti. Ve sonrasında, her şeyin üzerinde, eğitim sistemi, kültür -tanımladığımız

şekliyle, tüm üstyapı- eski toplumdan gerçekten farksızdı. Çok sayıda insan, Komünist Partisi'nin içinde olanlar bile -çok önemli bir dereceye kadar feodal içerikli olsa ve bir kısmını Çin'i boyunduruk altında bulunduran emperyalist ülkelerden sorgusuz sualsiz benimsemiş ve tekrarlamış olsalar da- geleneksel Çin kültürünün yol açtığı problemleri görmüyordu. Mao bu yüzden şöyle diyordu: Sosyalizmin inşası anlamında bizi Çin'de gitmemiz gereken yere gerçekten götürmeyecek bu kalıptan nasıl kurtulduk?

0 tüm toplumu dönüştürme konusunda, tüm eşitsiz ilişkileri ve baskıcı ayrımları ortadan kaldırmak manasında yeterince güçlü bir motivasyon sahibi olmayan, sadece daha güçlü bir ülke inşa etmek isteyen insanlara karşı mücadele yürüttü. Belirli bir derecede Stalin önderliğindeki Sovyetler Birliği'nin yaptığı şekliyle meseleleri ele alanlara karşı da mücadele etti.

(Kruşçev⁵ önderliğindeki Sovyetler Birliği döneminde belirli bir değişim durumu yaşandı, ancak ekonomiyi geliştirme meselesine yönelik halen bu yönde bir bakış açısı devam ediyordu) 0, geçmişten miras kalan eski ilişkileri pekiştirmeye devam eden tüm kültüre ve üstyapıya karşı mücadele etti. Bunun değişik yöntemlerini denedi.

“Mao” diyorum, tabi bunun yalnızca kendisi tek başına yapmadı, ama dürüst olmak gerekirse, tüm bunlar bir dereceye kadar sadece onun eseri idi. Çünkü Parti'nin önderliğindeki çok sayıda kişi bu çelişkilerin farkına bile varmadı, bu çelişkilerin onları gitmek istedikleri yerden çok farklı yerlere, nihayetinde kapitalizmin bir biçimine götürdüğünü görmedi. Dolayısıyla, Parti önderliği içinde bunu bir yere kadar gören başkaları olsa da, o esasen tek başınaydı. Esasen şunu söyleyen tek kişi Mao'ydu: *Bütün bunlardan kopmamız ve burada başka bir şey yapmamız gerekiyor.*

Ve Parti üyelerinin ve kitlelerin bakış açılarını Parti kanalları aracılığıyla derinleştirecek sosyalist eğitim hareketleri başlatmak gibi şeyler denedi. Bu eğitimlerde Parti

üyelerine ve kitlelere Çin'de neden sosyalizmi inşa etmek gerektiği, bunun ne anlama geldiği ve neden üretimde ekonomik ilişkilerin dönüşümünü gerekli kıldığı, kadın erkek ilişkileri ve üzerinden gelinmesi gereken diğer önemli sosyal eşitsizliklerin, politik kültür ve yapılarının neden dönüştürülmesinin bir zorunluluk olduğu anlatıldı. Fakat bu bir derece işe yaradı, zira sorunun kökü ve kalbine gerçekte inilememişti: Tüm bu güçler, aralarında bazı çok küçük farklılıklar olsa da aslında emperyalist ülkelerde ve Sovyetler Birliği'nde yapılanları değişik kombinasyonlarda taklit eder şekilde Çin'i kapitalizme doğru geri çekiyorlardı. Mao'nun da dediği gibi, Sovyetler Birliği'nde yapılanları Çin'in koşullarında tekrarlamak, kapitalizme dönüş yolunu açmak dışında bir anlama gelmiyordu.

Tüm bunlar işin temeli, Kültür Devrimi'nin neden bir gereklilik olduğu sorusunun yanıtı. Bu kadar ayrıntıya girmemin nedeni bu. Kültür Devrimi'nin başında Mao'nun da dediği gibi: Bu sorunu çözmek, tekrar içine çekildiğimiz kapitalizm yolunun dışına çıkmak için çeşitli yollar denedik. Kast ettiğim şey, Sovyet sistemidir. Mao'nun eleştirileri arasında, işçileri artan şekilde yönetim ve benzeri görevlere, misal, teknolojinin geliştirilmesi ve planlamasına ya da üretimin planlanmasına getirmektense fabrikalarda tek adam yönetimine gidilmesi de vardı. Onlar yalnızca esasen eski ilişkileri devlet mülkiyeti çerçevesi içinde oldukları yerde dondurmuş ve bu çerçevede esasen aynı ilişkileri yeniden üretmişlerdi. Bu sosyalizmin Sovyet modelinin büyük bir sorunuydu. Mao giderek artan bir biçimde bunu fark ediyordu. Sovyetler kapitalist toplumlarda aşına olduğumuz başka şeyleri de hayata geçiriyordu. Mesela, insanları, Çin'de devrimi ilerletmek ve dünyada devrime destek vermek üzere insanları üretime ideolojik olarak değil de parça başı iş ve bonuslarla motive etmeye çalışıyorlardı.

Mao bu yüzden diyor ki: Bu tıkanmayı silip süpürmeliydik, biz bunu Parti kanalları aracılığıyla, sosyalist eğitim

hareketleri gibi şeylerle yapmaya çalıştık. Ama olmadı, partinin yapısı ve önderliği yüzünden işe yaramadılar. Parti önderliğinin çoğu sosyalizmi, aslında onu sosyalizminden uzağa götürecek şekilde tasarlıyor. Bu yüzden sadece Parti kanalları aracılığıyla yapıldığında bu ya hiçbir yere varmayacak ya da ironik bir şekilde sadece sahip olduğumuz şeyi pekiştirecek. Bunun dışına çıkmak için -ekonomiyi dönüştürmek, toplumda karar alma sürecini dönüştürmek, kültürü ve insanların düşünüş biçimini dönüştürmek için- radikal olarak farklı bir şeye ihtiyacımız var. Sonuçta bu şey, Mao'nun da sonunda bulduğunu söylediği gibi, Kültür Devrimi formudur. Kitleler bu form aracılığıyla, kendisinin de ortaya koyduğu gibi, karanlık yönlerimizi ve olumsuz yanlarımızı aşağıdan ve kitlesel bir biçimde dışa vurabilecekler.

Kültür Devrimi: Amaçları, Yöntemleri, Çelişkileri

BA devam ediyor: Kültür Devrimi ile yapmaya koyuldukları şey tam olarak buydu. Bu kadar ayrıntıya girmemin nedeni, Mao'nun ne kadar zor bir şeye kalkıştığını göstermek: onları girdikleri yoldan çıkarmak ve başka bir yola sokmak. Toplum her anlamda hala sosyalist olsa da bahsettiğim tüm bu çekim kuvvetlerinden kaynaklı hızla tekrar kapitalizme yöneliyordu. Mao'nun da farkında olduğu gibi: Buna, bu aşınma sürecine bir yerde son vermezsek bu bizi yavaş yavaş yıpratacak ve tekrar kapitalist yola sokacaktı.

Yapmaya kalkıştığı şey tümüyle bu. Bunu yaparken de, eski bakış açısı içinde, Çin'i dünyada doğru rolünü oynatmak üzere güçlü bir ülke yapma hevesi güden burjuva idealiyle sertleşmiş ve donmuş Parti kanallarına güvenemeyeceğinin farkındadır. Bir dereceye kadar kimsenin farkında olmadığı bir başka şey de, Sovyet modelinin aslında içinde çok sayıda kapitalist unsur taşıdığıdır.

Dolayısıyla, Mao, sadece Parti kanalları aracılığıyla gidip sorunu çözmenin mümkün olmadığını farkındadır. Kendisinin de söylediği gibi, alttan gelen kitlesel bir altüst oluşa ihtiyaç

vardır. Gençliğin rolü bu olguda gizlidir. Gençler her şeyi eleştirmekte ve ona meydan okumakta sıklıkla isteklidir, düzene öylece saplanıp kalmaz. Aslında -Kızıl Muhafızları bilirsiniz- tüm bu gidişata meydan okumaları için, parti liderlerine ve yapılarına meydan okumayı da içerecek şekilde zincirlerinden boşandırıldılar. Mao'nun da fark ettiği üzere bu lider ve yapılar, tartışma konusu yaptığım değişik kombinasyonlarda Çin'i kapitalizme geri götürecek olan mekanizmayı oluşturuyorlardı. Yani gerçekte başarmak istedikleri şey buydu. Toplumun yönetim biçiminde değişiklikler yapmaya çalışıyorlardı. Kitleleri değişime, örneğin, sağlık hizmetlerinin sadece şehirleri ve üst katmanları kapsamayacak şekilde genişletilmesi ve dönüştürülmesine katmak istiyorlardı. Zira kırdaki kitleler sağlık hizmetinden mahrumdu. Tüm bunlar Kültür Devrimi'nin zorunlu savaşım konularıydı.

Kültür eski feodal temaları, hükümdarları ve çeşitli üst sınıf figürlerini kahramanlaştırmak yerine halk yığınlarını -daha önemlisi, devrimci içeriği- tarih sahnesine çıkardı.

Kitleesel Altüst Oluşlar, Devrimci Mücadeleler, Aşırılıklar ve Daha Geniş Bir Bakış Açısı

BA devam ediyor: Yapmaya kalkıştıkları şey bu. Çin hakkında duyduğumuz korku hikayelerinin çoğunda ben bir gerçek payı olduğunu düşünüyorum. Aşırılıklar oldu. Fakat onlar (bu korku hikayeleri) aynı zamanda miyop bir bakış açısını da yansıtıyor. Toplumun daha ayrıcalıklı bir kısmı endişelerini dile getiriyor ve toplumun tümünde halk yığınlarında olan biten şeyin ötesini istiyor. Analoji yapıyorum. Bazı insanlar şikayet ediyor: pekala, entelektüeller Kültür Devrimi sırasında kıra gitmek zorunda bırakıldılar, fakat kimse köylülere, nüfusun yüzde 80'i, 90'ı olmalarına rağmen kırdaki yaşamı isteyip istemediklerini sormadı. Başkaları şehirlerde, özellikle proleter katman dışındalar ise, daha ayrıcalıklı bir yaşam sürerken onların orada olacakları, giysi için hammadde ve yiyecek üretecekleri varsayıldı sadece.

Resmin bir tarafı bu. Fakat ben yine de aşırılıklar yapıldığını düşünüyorum. Demek istediğim, Mao 1920'lerde Çin'de patlak veren köylü ayaklanmasını araştırırken, devrimci sürecin daha başında şöyle bir yorumda bulunuyor: Köylüler tüm otoritelere meydan okuyup ayağa kalkarken ve onları başlarından atarlarken bazı insanlar bunun korkunç olduğunu, çok ileri gidildiğini söylüyor. Bakın, ya ayaklanmanın başına geçip onu yönetebiliriz ya da yanda durup el kol hareketleri yaparak onu eleştirebiliriz. Önüne geçip onu durdurmaya da çalışabiliriz tabii. Yanlışlar düzeltilecekse ister istemez aşırılıklar yaşanacaktır, kitleler yanlışları doğru yapmak ya da ötesine geçmek için ayağa kalktıklarında yanlışlar doğrulanamazlar. Aşırılıklar oluşur oluşmaz olanları hemen eleştirmeye ve bastırmaya kalkarsanız, üzerine hızla soğuk su dökmeye başlarsanız şeyler asla makul kabul edilen sınırlarının ötesine geçemezler. Ve şeyler kabul edilebilir sınırlarının ötesine geçmezlerse, temel değişiklikler asla ortaya çıkmaz. Kültür Devrimi'nde uygulanan şey de budur.

Aşırılıklar yaşandı. Mao, 1971'de Edgar Snow'la yaptığı röportajda, ortaya çıkan bazı aşırılıklar ve bazı insanların mücadeleyi ilkesiz yollardan yürütme biçimleri konusunda çok üzgün olduğunu söyler. O, Kızıl Muhafızlar arasında hizipler oluştuğu için de çok üzgündür. Zira onların, benim de ana hatlarıyla özetlemeye çalıştığım gibi, insanları Kültür Devrimi'nin en genel konuları etrafında en geniş şekilde bir araya getirmesi gerekiyordu. Onlar ne yaptı? Kısır çekişmelere daldılar ve aslında birbiriyle savaşmaya başladılar. Bazen, kelimenin gerçek anlamında, elde silah kendilerini biricik devrimci, diğerlerini ise karşı-devrimci ilan ettiler. Mao hayal kırıklığına uğramıştı ve hatta bazılarına ilişkin hayal kırıklığını da ifade etmiştir, fakat bununla birlikte benzer prensiplerin geçerli olduğunu da fark etmişti. Yani, kitlesel

altüst oluş olmadan şeyleri yoldan çıkaramazsınız, bu durumda benim de işaret etmeye çalıştığım tüm nedenlerden dolayı hızla kapitalizme geri dönersiniz. Kitlese kabarmasının olduğu yerde aşırılıklar da olur. Mao bu aşırılıkları gidermeye çalışıyordu.

Fakat bu mümkün değildi. Her şeyden önce bu karikatür çizmeye benzemiyor. Bir insanın burada oturup tüm olan biteni gizlice kontrol etmesi, yani öylece düğmelere basıp her şeyi kontrol etmesi gibi bir şey değildir bu. Bu bir kitlese yükseliş, devrimci bir mücadeledir. Demek istediğim, Şanghay şehrinin kurulu yönetimini bir milyonluk bir ayaklanma ile devirip yerine devrimci merkezleri, devrimci komiteleri koydular. Bu merkezler, başka Kızıl Muhafız gruplara üye çok sayıda kişiyi -sadece öğrencileri de değil aynı zamanda şehirlerdeki işçileri ve Şanghay kırsalındaki köylüleri de kapsayacak şekilde- bütün bu unsurları birleştirdi ve yönetime geçirdi. Bu gerçek bir devrimdi. Ve gerçek devrimler hiçbir zaman düzgün ve temiz olmazlar.

Onlar mücadeleye yön veren genel direktifleri sorunsallaştırmaya çalıştılar. Bu direktifler arasında düşman ilan edilecek insanları Parti içindeki bir avuç kişiyle sınırlamak da vardı. Zira, Mao'nun da söylediği gibi, ülkeyi *kapitalist yola* sokanlar bunlardı. Aydınlar arasında ve akademide de, insanlara efendilik taslayan, onlara kendi burjuva standartlarıyla birlikte eski feodal standartları da dayatan bir avuç burjuva akademik zorbayla eski toplumda eğitilip onun çok sayıda ifadesini kendi üzerlerinde taşımasına rağmen devrimin dostu olanlar veya çelişkiler olsa da kazanılması gereken geniş sayıdaki entelektüel arasında ayırım yapmak gerekiyordu. Yani Mao aşırılıkların kaçınılmaz olduğu anlayışı üzerinden temelleri belirlemeye çalışıyordu

Fakat bu yüz milyonlarca insanın katıldığı devasa bir şeydi. Çok sayıda insan bunun içine atlıyor, bazıları özellikle bunu sabote etmek için içine giriyordu. Başta olup mücadeleyi kendilerinden, temsil ettikleri çizgi ve politikalarından

uzaklaştırmak isteyenler fesatçılık yapıp hizipçiliği kışkırtacak, bilerek ve isteyerek aşırılıklara kaçacaklardır. Böylece kendileri araya girip şöyle buyurabileceklerdir: Bakın, her şey kontrol dışına çıktı, buna artık bir son vermeliyiz.

Meselenin çetrefilliği bu. Benim Kültür Devrimi'nde haksız şekilde kurban edilen insanlar olduğuna şüphem yok. Böylesi şeylerde bu tip durumlar hemen hemen kaçınılmazdır. Elbette ki bu durum, böyle şeylerin iyi bir şey olduğu ve onaylanması gerektiği anlamına asla gelmez. Daha önce de söylediğim gibi, Mao bu şeylerin bazıları için gerçekten üzgündü. Fakat başka bir düzlemde, toplumu daha bütünlüklü bir şekilde kapitalizmden koruyacak ve sosyalist yola sokacak kitlesel bir devrim yaparsanız -yaptıkları budur- hatta bu yolda Parti'yi yeniden devrimcileştirip kurarsanız -ki bunu da yapmışlardır- bunlar hemen hemen kaçınılmazdır. Onlar esasen Parti'yi askıya alıp önce onu lav ettiler sonra da Parti üyelerini eleştirme sürecine katılan kitleler üzerinden onu reorganize ettiler. Parti'nin reorganize edildiği kitlesel eleştiri toplantıları bile gerçekleştirdiler. Bu toplantılar Parti'nin eleştirildiği ve üyelerinin değerlendirmeye tabi tutulduğu kitle toplantılarının bir parçasıydı. Sosyalist toplumlar da dahil başka toplumlarda eşi benzeri görülmemiş bir şeydi bu. Elbette çok sayıda hata yapıldı. Ama bunlar işin sadece bir yönüdür.

Sanat ve Kültür Meselesi, Bakış Açısı ve Yöntem Sorunları

BA devam ediyor: Diğer bir yön, ona yön veren insanlarda - belki bir dereceye kadar Mao, ama özellikle ileri model devrimci kültürel çalışmalar ortaya çıkarmakta muazzam bir çaba sarf eden Jiang Qing ve onun gibiler- bazı yöntem ve kavrayış sorunları olduğunu düşünüyorum. Bunlar yalnız devrimci içerik anlamında değil sanatsal kalite açısından da dünya klasmanında başarılıydılar: Baleler, Pekin operaları ve benzerleri. Fakat bence bunlar aynı zamanda *dogmatizm* ve

katılık eğilimleri de taşıyorlardı. Örnek kültürel çalışmalar yaratmakla ve bunun gerekliliği ile, çok sayıda başka biçime bürünecek ve yalnızca aynı biçimde olmayacak, olmaması da gereken daha geniş sanatsal dışavurumlar arasındaki ayrımı tam olarak anlayamamışlardı. Bu daha geniş sanatsal ifade biçimleri, örnek kültürel çalışmalarla yalnızca aynı biçimde olmamalı, aynı zamanda bu tümüyle eşi benzeri olmayan çalışmalar örnek kültürel çalışmalarla birebir aynı ölçülerle de kıyaslanmamalıydı.

Daha diyalektik bir anlayışa ihtiyaç vardı diye düşünüyorum. Vurgulamam gerekiyor ki, bu benim naçizane düşüncem, çünkü bunu tümüyle araştırmış değilim ve daha öğrenilmesi gereken birçok şey var. Yine de bu yönde bir eğilimim var, üst düzeylerde çok ince ve ayrıntılı bir biçimde, gayet iyi ayarlanmış olarak yönetilip yürütülen çalışmalar arasında sanatçıları bu sürecin içinde harekete geçiren daha diyalektik bir anlayışa ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Yaratıcılık ve deneyim isteyen başka şeyler için de aynı şeyi düşünüyorum. Çoğuna izin verilmeli, yapıldıktan sonra elekten geçirilerek pozitif şeyler ortaya çıkarıp çıkarmadıklarına bakılmalıdır. İnsanların yeni şeyler çıkarmaya uğraştığı denemelerden öğrenilmelidir. Yeni zaten devrimci içeriğe sahiptir. Öyle olmadı diyelim, o zaman, bu yine de karışımın bir parçası olacak ve insanlar onu eleştirerek ondan öğrenebileceklerdir. Bu sayede el üstünde neyi tutup tutmayacaklarına, neyi popüler hale getirip getirmeyeceklerine karar vereceklerdir. Yani bu noktada daha fazla şey olması gerektiğini düşünüyorum.

Üçüncü bir boyut daha olduğunu düşünüyorum. Eleştirdiğim bir şey Mao da dahi vardı. Bu tabii tartışma götürür bir şey. Ama ben bunu yaptığım çeşitli konuşmalar ve yazdığım çeşitli makalelerde, özellikle “*Dünyayı Fethetmek?*”⁶ çalışmamda dile getirdim. Belli bir milliyetçi eğilim vardı. Bu Mao’da bile vardı. Bunun Batı kültürüyle ilgisi var. Nitekim bu eğitimi almış, bundan etkilenmiş ya da buna eğilimli tüm entelektüellerde ve sanatçılarda bu görülüyor. Bir şekilde

sekte bir davranış gösteriyorlar. Bilirsiniz, Mao'nun şöyle bir sloganı var: "Geçmiş günümüze, yabancı şeyleri Çin'e hizmet ettirmeliyiz." Bu, bence, özellikle ikinci bölümü, doğru bir ifade biçimi değil. **Mesele Çin ya da yabancı şeyler meselesi değildir. Mesele, hangi ülkeden geliyor olursa olsun -Çin ya da başka bir ülke- nesnel içeriği nedir? Temelde ilerici mi yoksa gerici mi? Devrimci mi yoksa karşı-devrimci mi? Şeyleri toplumu komünizme doğru dönüştürme doğrultusunda itmeye yardımcı oluyor mu, yoksa onları geri çekerek dönüşüme engeller mi çıkartıyor?** Ben tersi formülasyonların, hatta "yabancı şeyler Çin'e hizmet etmeli" formülasyonunun -şöyle diyeyim, her türlü yabancı şeyi reddetmediğinden içinde doğru yanlar taşısa da- doğru olmadığını düşünüyorum. Bence içinde doğru olmayan şeyler vardı. Enternasyonal görüş açısından ziyade belli ölçüde, bu kültürel anlamda bile olsa, milliyetçilikten etkilendiğini düşünüyorum.

MS: Bu durum caz müziğe yönelik tuhaf bazı şeylere de yol açtı, değil mi?

BA: Evet, caz ve rock and roll. Bunların pozitif yanlarını anlamadılar. Elbette, özellikle rock and roll'da, bir sürü işe yaramaz şey var. Ama ABD'de caz olgusunu anlamadılar, onu sadece ve tek yanlı olarak olumsuzladılar. Aynı tek yanlılıkla rock and rollu da olumsuzladılar. Oysa onda o zamanlar, ABD'de 60'larda ve 60'ların sonlarında, bir sürü açıdan pozitif iğneleme vardı. İsyancı ruhu çoktu. Hatta bu alanda bazı sınırları olsa da daha bilinçli devrimci sanat çalışmaları da ortaya çıkıyordu. Bence Çin'de bazı entelektüellerin, özellikle Batı kültürüne daha ilgili ve eğilimli olanların başına gelen de böyle bir şeydi. Düşmana dönüştürüldüler ve hak etmedikleri şekillerde zulme uğradılar.

Bu benim naçizane düşüncem tabi. Daha bütünlüklü araştırmalar yapmaya ihtiyaç var. Benim burada öncelikli olarak yapmaya çalıştığım şey Kültür Devrimi'nin perde arkasını açıklamak ve bununla neyi başarmak istedikleri anlatmaktı. Anlatmak istediğim diğer bir şey, bunun yalnızca meşru değil, aynı

zamanda gerekli ve muazzam derecede önemli olduğudur. Bunca yeni şeyi nasıl ve niçin ortaya çıkardığı da bu bağlamın bir parçasıdır. Zira Kültür Devrimi yeni bir devrimci kültür ortaya çıkarmıştır. Sağlık hizmetlerini kıra yaymıştır. Bilimsel araştırma ve deney yapma tecrübesi olmayan halk yığınlarını bilimle, hatta bilim insanlarını bilimsel teoriyle buluşturmuştur. Aynı dönüşümler eğitim ve çalışma yaşamında da yaşanmış; tek adam idaresini kırıp parçalamış, eşit bir biçimde olmasa da üretken emek sürecine katılan yöneticiler, idareciler, teknisyenler ortaya çıkmıştır. İşçilerin üretimin diğer alanlarına katılması sağlanmış, tek adam idaresi yerine devrimci komiteler geçirilmiştir. Bu komiteler işçiler kadar idarecilerin, teknik personelin ve Parti kadroların da kayda değer temsiliyetini getirmiştir.

Dolayısıyla ortada, sanat ve eğitim alanı da dahil, yani en geniş anlamda entelektüel alanı içine alacak şekilde, muazzam başarılar söz konusudur. Demek istediğim, o günlerde Çin'de teorik fizikle ilgili yazılmış, uğraşı konusu maddenin doğası olan makaleler okuyorum. Bu makaleler maddenin olası değişik formlarını ve bunların hareketini anlamaya çalışıyor. Bunu da sadece her gün karşılaşa geldiğimiz şeyler bağlamında değil teorik fizik yapıları bağlamında da yapıyor.

Yani ortaya çıkarılan çok sayıda muazzam şey var. Entelektüel yaşamın son bulduğu zamanlar değil bunlar. Ama kesintiler de var. Ben bu yüzden bazı insanların haksız şekillerde zulme uğradıklarını düşünüyorum bu süreçte. Bu da denklemin bir parçası.

Sanatın ve Sanatçının Rolü, Onların Devletle İlişkisi

MS: Bunla devam etmek istiyorum. Fakat entelektüel-sanatsal özgürlük ve muhalefetin gelecek toplumlardaki gerekliliği sorusuna girmeden önce sanatçıların özel rolü konusuna girmek ve bu konuda bir iki şey söylemek istiyorum. Biliyorsunuz, bu çok ilgi çekici, çünkü 10 yıl önce Haile Gerima bana, -tam

olarak nasıl ifade ettiğini hatırlamaya çalışıyorum- sosyalist toplumda entelektüellerin görevinin aralıksız yönetim aygıtlarına karşı çıkmak olduğunu söylemişti. Kendisiyle *Bush Mama*⁷ filminin yapımcısı olarak bir söyleşi gerçekleştirmiştik. Gerima, Etiyopyalı bir sinema yapımcısıdır ancak uzun süredir burada yaşıyor. Çok birikimli biri. Dünya devrim teorisi konusunda oldukça eğitilmiş. Savunduğu fikirlerden biri de bu. Kültür Devrimi'ni şöyle değerlendiriyor: Kültür Devrimi epey ileri gitti, ama yeterince değil, çünkü sanatçılar bu yönde özgür bırakılmadı, sanatçılar onu bu noktaya vardıramadı.

Kısa bir süre önce de Kenyalı yazar Ngugi wa Thiong'o ile zaman geçirme ve bir söyleşi yapma fırsatım oldu. Kendisinin içinde bulundukları toplumdan bağımsız olarak sanatın doğası ve sanatçı-devlet ilişkisi üzerine birkaç değerlendirmesi var. Üzerinde durduğu şeylerden biri, devletin tutuculuğu, yani her zaman kendisini ve kurallarını koruyup kollamaya çalışmasıdır. Sanat ise, diğer taraftan, ona göre, her zaman değişen bir şey. Bilirsiniz, sanat farklı bir şey, her şeyi daima değişim içinde kavramaya çalışır. Değişimi, hareketi, özü anlamaya odaklanır. Şeylerin daima göründükleri şey olmadıklarını bilir. O bu iki şeyi dolayısıyla birbirleriyle çelişkili görüyor ve sanatçının daima devlete sorgulayan bir kişi olması gerektiğini söylüyor. Ona göre sanatçının toplumdaki görevi ürettiği cevaplardan daha çok sorular sorabilmesidir. Bu ona göre her toplumda kutsanması gereken bir şey. Bunların sizin sosyalizm, sanatçının rolü, sanatsal özgürlük ve muhalefet fikirlerinizle ne kadar uyumlu olduğunu merak ediyordum.

BA: Pekala sizin tanım ve tariflerinizden hızla çıkardığım şey, bunlarda bir gerçeklik boyutu olduğu, ama bunun da tek yanlı olduğudur. Bu resmin sadece bir yüzü. 15 yıl önce "*Bir Dönemin Sonu, Yeni Bir Dönemin Başlangıcı*"⁸ başlıklı bir konuşma gerçekleştirmiştik. Kısaca özetlersem: Sovyetler Birliği ile aynı talihsiz akıbeti paylaşan Çin'de kapitalist restorasyonla birlikte aşağı yukarı Paris Komünü ile başlayan bir dönem kapandı, bu sürece son nokta olarak Çin Devrimi'nin alaşağı

edilip yerine kapitalizmin restore edilmesiyle varıldı. Şimdi, pozitif ya da negatif, her şeyden derin dersler çıkartıp yeniden örgütlenmemiz ve içinde sosyalist ülkelerin geçici bir süre olmayacağı yeni koşullarda yol almamız gerekiyor. Bunun (bahsi geçen konuşmanın) sonunda ortaya koymaya çalıştığım şey, sosyalist toplumda bir Parti'nin uygulaması gereken belli başlı ilkelerdi.

Bu ilkelerden biri; Partinin iktidarda olması ve devrimin sürmesini engellemeye çalışan iktidar odaklarına karşı mücadeleye öncülük etmesiydi. Sanatın toplumda rolünü tartışmanın bence bu daha doğru bir yolu, bağlamı ve analogisidir. Başka bir ifadeyle, analogi yapıyorum, sanat bence sadece (sosyalist) devleti eleştirmemeli, aslen toplumda eskiyi temsil eden ve ötesine geçilmesi gereken şeyleri eleştirmeli. Buna devlet, Parti ve önderlik de dahildir. İlla sadece klasik olarak kapitalist olanı değil, engele dönüşen ilerlemeleri eleştirebilmeli. Çünkü her şey, buna sosyalizm de dahil, aşamalardan geçerek ilerlemeler kaydediyor. Toprağı ne kadar derine kazarsanız eski o kadar köklenir, ama siz de eskinin o kadar kökünü sökersiniz. Yani bir aşama ilerleme olan şeyler başka bir aşama ilerlemenin önünde engele dönüşebilir, hatta ısrar edilirse her şeyi geri götürebilir.

Bence sanat tüm bunları eleştirmeyi gerektiriyor. Fakat bence ilerlemeyi temsil eden şeyleri, devletle ilgili olanlar da dahil, el üstünde tutmayı –ve evet, hatta meşhur etmeyi ve göklere çıkarmayı– da gerektiriyor. Sosyalist toplumdaki devletle kapitalist toplumdaki devlet aynı devlet değildir. İlki, -gerçek bir sosyalist toplum olduğu sürece- halk yığınlarının çıkarlarını temsil eder, bunu onlar için mümkün kılar ve onlara düşmanlarına karşı korunabilecekleri ve devrimi sürdürebilecekleri zemini sağlar. Zira, emperyalistler ve diğer güçler ülke içinden ya da dışından bu yeni topluma saldırarak ve onu kana boğmaya çalışacaklardır. Dolayısıyla bu devletin karakteri farklıdır. O temel anlamda bunu yerine getirdikçe aslında proletaryayı ve onun düzenini

temsil etmektedir. Bu düzende geniş halk yığınları ve proletarya artan bir bilinç ve şekilde karar alma süreçlerine katılmakta ve devrimi sürdürmenin politikalarını oluşturmaktadır. Bunlar desteklenmeli ve hatta göklere çıkartılmalıdırlar. Fakat bu durumda bile sadece çok sayıda hata değil engeller de olacaktır. Hükümetin ve Parti'nin politikalarında, devletin uygulamalarında halk yığınlarının çıkarlarıyla uyuşmayan ve onlara engel olan şeyler olabilir. Bu şeyler üstelik sadece dar değil komünizmi ilerletmek gibi en geniş anlamlarda da olabilir. Böyle şeyler varsa bunlar mutlaka eleştiri konusu yapılmalıdır.

Her şeyi ile doğru olmasa da sanatçılarda yeni şeyler ortaya çıkarma eğilimi olduğu fikrinde bence bir doğruluk var. Bazı sanatçılar, özellikle de eskiyi restore etme ve pekiştirme uğraşı arayışı içinde olanlar o kadar da yenilikçi değiller. Bilirsiniz, tekrar tekrar hep aynı şeyler, aynı formüller. Bazen sanatsal açıdan bu bile iyi, ama her zaman değil. Çoğu sanat eserinin yenilikçi karaktere sahip olduğu, şeyleri sarsma eğilimi gösterdiği, yeni bakış açıları sunduğu, eski sorunlara yeni yaklaşımlar getirdiği ve hatta başkalarının göremediği problemleri, özellikle de sorumluluk alanları doğrudan bu olanlar ya da politikayla daha fazla içli dışlı olanlar bu sorunları göremezken onları görüp onlara ışık tuttuğu fikrine katılmıyorum. Sanatçılara bunu yapmaları için geniş bir özgürlük alanı sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Fakat aynı zamanda devlet de dahil insanların çıkarına olan şeylere bakmanın da sorumluluklarının bir parçası olduğuna inanıyorum. Böyle şeyleri el üstünde tutmalı ve popülerleştirmeliler. Zira bu devleti yıkmak ve perişan etmek isteyen bir sürü insan olacaktır. Bence bu temel ayrım konusunda yeteri kadar net bir kavrayış yok. Bahsettiğim tüm çelişkilerine rağmen proletaryanın devletiyle, sosyalist bir toplumdaki devletle burjuva devlet birbirinden temelden farklı. Burjuva devlet kitlelerin zapturapt altına alınması ve sömürü koşullarının pekiştirilmesi için var. Burjuva devletin toplumsal temeli bu. Her başkaldırıya acımasızca saldırması ve

geriye bir bütün sistemin alaşağı edilmesini bırakması bundan.

Bu ayrımı yapmak bence önemli. Bir kez bu ayrım yapıldı mı; geriye, bir kez daha, daha önce de söylediğim gibi sosyalist devletleri ikiye ayırmak kalıyor. Onun hangi parçaları *devrimi sürdürme ve komünizme doğru ilerlemede* kitlelerin çıkarlarını temsil ediyor ve bunun cisimleşmiş hali olarak bulunuyor, hangi parçaları süreç içinde *köhnemiş ve komünizme doğru ilerlemenin önünde engel haline gelmiş* buna karar vermek gerekiyor. Birini göklere çıkartıp methederken, diğerini eleştirip kitleleri ona karşı harekete ve mücadeleye geçirmek gerekiyor.

Devrim, Önderlik, Devlet Gücü, Komünizmin Amacı, Muhalefet ve Mayanın Önemi – Sağlam Çekirdek ve Bir Hayli Esneklik

MS: Sizi sosyalist toplumların, Marksist düşünürlerin çok sayıda geçmiş deneyimine karşı çıkmaya götüren şeylerden biri sadece muhalefete kucak açmanız, fikirlerle uğraşan insanlara ve sanatçılara bu tarz keşif imkanları bırakmanız değil aslında bunun gerekliliği üzerinde durmanız. Bunun neden gerekli olduğunu düşünüyorsunuz? Neden sadece tolere edilmesi gereken bir şey olarak görmüyorsunuz?

BA: Evet, bugünlerde bunun Parti içinde nasıl olabileceği sorusu ile boğuşuyorum. Bunun Parti içinde olması ile en geniş anlamda toplumda olması arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışıyorum. İktidarı elde tutmak, kapitalizme geri sürüklenmeden komünizme yürüyüşü sürdürmek için gerekli olan asli merkezi kaybetmeden bunu nasıl yapılabileceğimiz üzerine kafa yoruyorum. Bu benim epey boğuştuğum bir konu. Çok da zor bir çelişki.

Fakat doğrudan sorunuza gelirse: Bence buna ihtiyaç duymanızın nedeni şu; Eğer insanlar tam anlamıyla özgürleşecekse – biliyorsunuz, **Marx, komünist devrimin biz Maoistlerin kısaca “4 Bütünler” dediği çeşitli dönüşümler**

içerdiğini söylemiştir. Öncelikle tüm sınıf farklılıklarının (onun tam olarak “en genel anlamda sınıf farklılıkları” dediğini düşünüyorum, yine de bu aynı şey) ve onların üzerinde yükseldiği tüm üretim ilişkilerinin ve tüm ekonomik ilişkilerin ortadan kaldırılması gerekir. Sonrasında bu üretim ilişkilerine denk düşen tüm eski toplumsal ilişkilerin -kadın ve erkek arasındaki baskıcı ilişkiler gibi mesela- dönüştürülmesi ya da ortadan kaldırılması ve bu toplumsal ilişkilere denk düşen tüm fikirlerin devrimcileştirilmesi gerekir. Onları adlandırdığımız şekliyle, bu “4 Bütünlere” bakar ve amacınızı “4 Bütünlere” ulaşmak olarak koyarsanız, bunun ancak **kitlelerin dünyayı bilme ve değiştirme görevini bilinçli bir şekilde ve artan sayılarda devralmasıyla mümkün olacağını** da bilirsiniz. Burada dünyayı olduğu şekliyle algılama, onun hareket halinde olduğunu ve geliştiğini, aslında kendi çıkarları doğrultusunda dönüştürülebileceğini bilmek önemli. Peşinde olduğunuz şey buysa ve onu ortaya çıkarmanın yolu buysa -az sayıda kişinin herkesi bir araya getirip onları düz bir yolda safları iyice sıklaştırarak yürüttüğü bir şey değilse bu- o zaman bu sürece çok fazla şeyin sığacağını da bilirsiniz. Benim gözümde canlandırdığım sosyalizm, hatta bir biçimde Parti, çok sayıda kargaşayla dolu, onu yönetenlerin başını epey ağrıtacak bir şey. Zira her yanda her yöne uçuşan bir sürü şey olacak. Ve siz pes etmeden bunları özsel olarak bir arada tutmaya çalışacaksınız. Burada size anlattığım şeyleri bir ara bir söz sanatçısı ve şaire de anlattığımda -benim bu boğuştuğum şeyin sanatta ve birçok başka şeyde yansıması var- bana şöyle bir şey dedi ki bence bu meselenin iç yüzünü çok iyi özetliyor: *“Anlattığınız şey bana sağlam çekirdek ve bir hayli esneklik gibi geldi.”* Evet, dedim, bu çok iyi. Çünkü boğuştuğum şeylerin çoğunu tek bir formüle dökmüş oldu.

Fakat mesele şu; bu sağlam çekirdeği devrimi kaybetmemek için nasıl elde tutmalı? Dosdoğru konuşmama izin verin. Devrimi yönetecek ve yeni toplumun çekirdeği olacak bir öncüye, bir Parti’ye ihtiyacınız var. Bunu başardığımızda, iktidarı geri

vermeyeceğiz, onun ele geçirilmesine izin vermeyeceğiz, hatta bunu seçime de açmayacağız. Yani eski topluma geri dönüp dönmeyeceğimize karar vermek üzere seçime gitmeyeceğiz. Bence bu anayasada kurumsallaştırılmalıdır. Başka bir ifadeyle, anayasada şu yazmalı: **Bu toplum komünizme doğru giden sosyalist bir toplumdur.** Anayasa, bu bağlamda aynı zamanda, Parti'nin rolünü, halk yığınlarının haklarını ve bu dönüşümdeki temel rollerini saptayacaktır. Bence buna yerel alanlarda yapılacak seçimler ve bu seçimlerin ulusal ve yerel -yerelden ulusala- etkileri de dahildir. Bunlar, komünizme sosyalizm aracılığıyla yürüme zemininde çok çekişmeli seçimler olacaklar. Bunların anlamı, bazı temel açılardan, anayasa ve kanunlarla açıklığa kavuşturulduktan sonra halk yığınları artan bir şekilde onları kendileri formüle edecek ve bunlara ilişkin karar alacaktır. ⁹ -

Fakat biz yalnızca şunu söylemeyeceğiz: "Tamam, sosyalizme sahip olacağız ve sonra onu [kapitalistlere] geri vereceğiz ve halkın tekrar [sosyalizm] isteyip istemediğini göreceğiz." Daha önce bahsettiğimiz her şeyi ve karşı çıkmak zorunda olduğunuz her şeyi bir düşünün—eğer böyle bir tavrınız olacaksa, bir şeyleri yönlendirme derdiniz yok demektir, çünkü ciddi değilsiniz demektir. Devrim yapmak zorlu bir süreçtir. Komünizme doğru ilerlemeye devam etmek ve dünya devrimini size yapılacak tüm saldırılara rağmen yine de desteklemek son derece çetin ve zorlu bir süreç olacaktır. Bunu kavrayan insanlardan oluşacak bir çekirdeğe -ki bu çekirdeğin devamlı genişlemesi gerekir- sahip olmalısınız. Bu çekirdeğin gerçekleştirmesi gereken dört şeyin, dört hedefin olduğunu ortaya koydum. "Ortaya koydum" dediğimde, bunun bir bildiri gibi anlaşılmasını istemiyorum, mesele üzerine düşünüyorum ve bu benim cebelleştiğim bir şey. İktidarı korumanız gerekir, fakat bu aynı zamanda bunu sürdürmeye değer bir şey olmalıdır. Bahsettiğim dört hedef şudur:

Bir, bu çekirdek iktidarı elinde tutarak halk yığınlarına eski topluma dönmek üzere önderlik etmelidir. Bu, kendi başına

iktidarı elinde tutması anlamına gelmiyor. Tam tersi, iktidarı elinde tutma azmi gösterirken daima saflarınıza kazanabileceğiniz toplumsal kuvvetleri harekete geçirebilmek anlamına geliyor. Bunu da ancak onlara devrimin ileri taşıma hedefine ve iktidara sıkıca sarılmanız gerektiğini göstererek yapabilirsiniz.

İki, aralıksız bir şekilde bu çekirdeğin saflarına yeni insanlar katabilmelisiniz, ki hep aynı göreceli azınlıktan konuşmuyor olasınız. Yüzbinlerden, yüz milyonlardan konuşuyor olsanız bile bu böyle bir ülkede yine de göreceli olarak nüfusun küçük bir kısmına denk düşecektir. Mesele, bu çekirdeğin kesintisiz bir şekilde büyüüp büyümediği, bu süreçte büyüyen dalgalar şeklinde yeni insanları saflarınıza katıp katmadığınızdır.

Üç, bu büyüme ve genişlemenin nihayetinde böyle bir çekirdeğe ihtiyaç kalmayacağı hedefine bağlı yürütülmesi. Zaten böyle bir ayırım bunun ortadan kaldırılması için var.

Ve **dört**, yol boyunca bu çekirdeği yıkmadan her noktada gerekli esnekliği göstermek.

Süreçle ilgili kafa patlattığım şey bu. Ve bence bu insanların sıkı bir düzen içerisinde ileriye doğru yürüyüşlerini sürdürmesinin ötesinde bir şey. Elbette bunu yapmanız, safları sıklaştırmamız gereken dönemler olacaktır, özellikle doğrudan bir saldırı altında olduğunuzda. Ama ben bunu genelde insanların bambaşka yönlerde gittiği, bu yüzden, daha önce de söylediğim gibi, önderlik çekirdeğinin sorumluluğunun, onu gitmesi gereken yönde götürmeyi sürdürürken herkesi kucaklama gayreti gösterdiği -boğmak ve sıkıştırmak anlamında değil, bağrına basmak anlamında- ve giderek daha fazla insanı buna kattığı çok vahşi ve karmakarışık bir süreç olarak görüyorum.

Bu böyle görüldüğü ölçüde çok fırtınalı bir şeydir. Ben partinin dahi böyle olabileceğini düşünüyorum. “Sağlam çekirdek ve bir hayli esneklik” prensibi budur. Bu prensibin

Parti'de de uygulanması lazım. Zira şöyle bir durum var, ben bu soruyla epey bir süredir boğuşuyorum: İşin merkezi ve çekirdeğinde yer alan Parti'de bu başarılmadıkça gerçek bir mayalanmaya, entelektüel bir mayalanmaya; yani toplumda, sosyalist toplumda en genel anlamda sanatsal yaratıcılığa, mayalanmaya ve tecrübeye sahip olunabilir mi? Ben olunabileceğini sanmıyorum. **Parti buna sahip olmadıkça bunu toplumda da boğacaktır.** Toplumda etkisi yüksek olduğu için Parti'nin kaynaklık ettiği bir tekdüzelik söz konusu olacaktır. Parti, sonuç olarak, bunu (yaratıcılığı ve mayayı) bastırmak ve soluksuz kılma eğilimi gösterecektir. Yani, en genel anlamda Parti içinde, etkilerini hem politikada hem de sanatsal ve entelektüel alanda gösterecek sağlam çekirdek ve hayli esnekliğe nasıl sahip olabilirsiniz? Fizikle analogi yaparsak, katı bir çekirdek bile sadece bir açıdan yekparedir, kendi içinde, onun da bir esnekliği vardır. Biliyorsunuz, her şey çelişkilerden ibarettir, hangi düzleme çıkarsanız çıkın karşılaşacağınız şey hep çelişkidir. Deyim yerindeyse, her şey çok sıkıca bir çekirdek içine doldurulmuş olsaydı, bu metaforu zorlamayı sürdürerek söylüyorum, orada bir canlılıktan bahsediyor olmayacaktık.

Dolayısıyla ben bunu çok hareketli ve fırtınalı bir süreç olarak görüyorum. Bir yandan, iktidarı geri vermiyoruz, hatta bu durumu seçime/oylamaya bile açmıyoruz, fakat öbür yandan, herkesi dümdüz aynı yolda da yürütmüyoruz. Kapitalizme geri dönmek isteyen ve bu doğrultuda fikirlerini beyan eden insanlar arasında bile her tür fırtınaya ve mücadeleye hazırız. İktidardan alaşağı edilmiş sömürücüleri gözetim altında tutup onların politik aktivitelerini kısıtlamak; karşı devrimci oldukları -yasal süreçlerde- ortaya konan, yani belli başlı sabotajlara katılan ya da, yeni topluma karşı, bugünkü adıyla "terörizm" faaliyetlerinde yer alan (bombalamalar ve suikastler gerçekleştirenler veya bunlara, belli belirsiz anlamda değil somut olarak soyunan) kişileri cezalandırmak... bu işin bir noktasıdır. Bu insanlarla uğraşmanın yolu anayasa, yasalar ve prosedürlerdir. Fakat fikirler alanında, bazıları

kapitalizmin sosyalizmden daha iyi olduğunu savunsalar bile, bütün bunların dolaşıma girebilmesi, bunları savunan insanların bunları ifade edebilmesi işin başka noktasıdır. Halk yığınları bunları ayıklamasını bilecektir.

Onları pratik alanda olduğu kadar fikir alanında da yenmemiz gerekiyor. Şimdi, her zaman tam da bunu yapıyoruz. Bizim tutumumuz şu: Kapitalizmi savunmak isteyen kim varsa buyursun gelsin, tartışalım. Sansürlerle tartışamazsınız! Bu beyhude bir uğraş. Benim tutumum bu yüzden şöyle: Evet, (bir kez sosyalist topluma geçtiniz mi) işler değışecek, yeni koşullar ortaya çıkacaktır. Bizler halk yığınlarına önderlik işinin merkezinde bu sürecin çekirdeğinde yer alacağız. Bu bizim sorumluluğumuz. Fakat bu, bu tarz tartışmalara daha isteksiz olmamızı getirmemeli. Bu tarz tartışmaları her seferinde kamçılmalı, onlara çok sayıda kişiyi katmalıyız. Şimdi korkmadığımız şeyden o zaman neden korku duyalım? Şimdi hoş karşılıyoruz, neden sonra da öyle olmasın?

Bunun düşüncesinin bile bana baş ağrısı verdiğini söylemeliyim, zira tüm bunları, gitmesi gereken doğrultuda tutmanın ne kadar zor olacağını biliyor ve görüyorum. Ama bu riski almakta gönüllü değılseniz, gitmeniz gereken yere bence ulaşmanız da mümkün değıl.

Referanslar:

[1](#) Kore Savaşı 25 Haziran 1950’de başlayıp 27 Temmuz 1953 bitti. General Douglas Mac Arthur 1950’den 1951’e kadar Birleşmiş Milletler komutasını yürüttü. ABD Başkanı Harry S. Truman onu Nisan 1951’de görevden aldı

[2](#) Çan Kay Şek, 1927’den başlayan ve devrimci komünist güçlere karşı süren savaşta Kuomintang’a (Çin Milliyetçi Partisi) önderlik eden ABD destekli bir general. Kurtuluş savaşı çok farklı ve karışık aşamalardan geçerek 1 Kasım 1949’da zafere ulaştı.

[3](#) Michael Slate’in Bob Avakian’la 2005’te yaptığı röportaja ve

“Komünizm, Önderlik, Stalin ve Sosyalist Toplum Deneyimleri Üzerine” başlıklı bölümüne bakınız. Röportajın bu bölümü “Devrim”in 21 Haziran 2009 tarihli 168. sayısında yayınlanmıştı: revcom.us/avakian/on_communism-en.html

[4](#) ‘We ARE Setting the Record Straight... on China’s Great Leap Forward (1958-1960)’ makalesine bakınız – thisiscommunism.org

[5](#) Nikita Kruşçev, Sovyetler Birliği’nde kapitalizmin restore edildiği 1956-1964 yıllarının devlet başkanıydı.

[6](#) “Dünyayı Fethetmek? Enternasyonal Proletarya Buna Zorunlu ve Muktedir” Bob Avakian’ın 1981’de yaptığı bir konuşmadır. Bu konuşma “Devrim” dergisinin 50. sayısında yayımlanmıştır. Bakınız: revcom.us/bob_avakian/conquerworld/. Türkçe çevirisi için: Bknz: <http://yenikomunizm.com/dunyayi-fethetmek/>.

[7](#) “Bush Mama” Etiyopya kökenli Amerikalı yönetmen Haile Gerima’nın bir filmidir. Film, 1970’lerin politik ve deneysel siyahi sinemana hareketin (L.A. Rebellion) bir parçasıdır. -ç.n.

[8](#) Bob Avakian’ın “Bir Dönemğn Sonu, Yeni Bir Dönemin Başı” konuşması “Devrim” dergisinin 1990 Sonbahar sayısında yayımlanmıştı. Bakınız: bobavakian.net/articles/end_beginning.pdf.

[9](#) Bu bağlamda, Devrimci Komünist Parti’nin “Kuzey Amerika’da Yeni Sosyalist Cumhuriyet İçin Anayasa (Tasarı Önerisi)”ne bakınız. DKP Yayınları, 2010. Bakınız: revcom.us/socialistconstitution/